

A Beregsomi Körjegyzőség története 1939-1944

A XXI. század modernizált világában célszerű felhívni a figyelmet a kisebb települések jelenlétére, azok lokális jelentőségére, hiszen megvizsgálva ezen települések múltját, gazdagíthatjuk az ismeretanyagot akár egy-egy történelmi korszakon belül, akár általánosan. Ezért ebben a munkában, a Beregsomi Körjegyzőség 1939-1944 közötti története kerül bemutatásra, rávilágítva hiteles források tükrében, hogyan hatott e kistérségre a világháború, a rendszerváltások, és mindezek hogyan befolyásolták az itt élő magyarság sorsát, megmaradását.

A XX. század elején a vitatott régió Bereg Vármegye kötelékébe tartozott, mely az Osztrák-Magyar Monarchia uralma alatt állt ebben az időben. Ebből kifolyólag, a Monarchia peremterületeként, a vármegyébe tartozó települések, falvak eléggé elmaradottak voltak.

A kis falvak lakossága még rosszabb helyzetben volt, mint a városokban, mivel itt kevesebb volt a munkalehetőség, az emberek csak a földművelésre hagyatkozhattak.

Nem volt ez másként Beregsom településen sem, mely a járási központtól, Beregszásztól 22 km-re, a Csap–Nagydobrony–Beregszász országút mentén feküdt, s fekszik ma is.

1914-ben kitört az első világháború, s az addig sem könnyű megélhetési viszonyok még tovább romlottak.

Miután a Monarchia vesztesen került ki a háborúból, kérdéses lett Kárpátalja, s vele együtt Beregsom további sorsa, mivel ebben a régióban jelentős ruszin kisebbség koncentrálódott.

1919. január 18-án nyílt meg ünnepélyes keretek között az első világháború következtében kialakult hatalmi viszonyokat rendezni kívánó konferencia.¹

A világháború utáni területi rendezés végett, a Csehszlovákia ügyével foglalkozó bizottság Saint-Germainben ült össze. Az új köztársaság képviselőjében Kramar kormányfőn, s Benes külügyminiszteren kívül, jelen voltak Kárpátalja képviselői is: Beszkid, az eperjesi ruszin tanács, Zsatkovics és Gardos az amerikai ruszin szervezetek részéről.²

Az illetékes bizottság végül abban állapodott meg, hogy Kárpátalját a Csehszlovák Köztársasághoz kell csatolni. E döntés megszületésében fontos szerepet játszott Eduard Benes, csehszlovák külügyminiszter, aki minden tárgyalásra alaposan felkészült, s ismereteivel elkápráztatta tárgyalópartnereit.³

Először 1919. szeptember 10-én aláírt Saint-Germain-i egyezmény szentesítette

---

¹ Móricz Kálmán: *Kárpátalja sorsfordulói*. Hatodik Síp Alapítvány, Budapest, 2001, 35. o.

² Móricz, 2001: ...i.m. 36. o.

³ Rácz Árpád: *XX. századi portrék*. In: Rubicon, Akadémia Kiadó, 1994, V. évfolyam, 37. szám, 20. o.

Kárpátalja bekebelezését, majd ezt az 1920. június 4-én Versaillesban, a Kis Trianon palotában kötött szerződés erősítette meg.⁴

A békekonferencián a csehszlovákok a kisebbségek jogainak tiszteletben tartását ígérték, ezt viszont soha nem tartották be. Kárpátalját, s azon belül Beregsomot is a csehszlovák éra alatt, az elnyomó nemzetiségi politika elleni harc jellemezte.

1938. november 2-án a bécsi Belvedere-kastély aranytermében kihirdették az első bécsi döntést, melynek értelmében a cseh uralom ezen a területen megszűnt, s helyét a Horthy rendszer vette át.⁵ Az esemény közvetlen következményei a településen is megnyilvánultak. Megváltozott Kárpátalja közigazgatási beosztása, melynek következtében a Beregszászi járásban 6 körjegyzőséget hoztak létre, melyek közül az egyik a Beregsomi volt. A Beregsomi körjegyzőség magába foglalta a szomszédos Zápszony, Kisharangláb és Hetyen községeket is (1939-ben egy ideig Csonkapapi községet is).

Az anyaországhoz való visszatérést követően kérdéses lett a Beregsom szomszédságában található csehek által létrehozott cseh-ruszin tanya további sorsa, melyről az alábbiakban is szó esik majd.

Nemzetiségi kérdés

A csehszlovák nemzetiségpolitika, mely a régió egy tömbben lakó magyarságának a hígítását, a magyar nemzetiségűek arányának csökkentését célozta meg a mesterségesen létrehozott szláv telepésfalvak által, Beregsomot is érintette.

Akkoriban Somhoz tartozott a Braun-tanya és az Izsnyétei kerülőház is.⁶ A Braun-tanya körül ezer katasztrális holdat jelöltek ki, ahol az egykori Lónyay birtokból 1927 előtt létrehozták Beregsomtelepet, vagy Somi-kolóniát, melyet a falusiak előszeretettel emlegettek még Vadas-tanyaként. A cseh kolonisták mellé hoztak még verhovinai ruszinokat is, s számukra egy-egy cseh, illetve ruszin tannyelvű iskolát nyitottak.⁷ Ez az esemény igen csak felhőborította a Beregsomi lakosságot.

Az első bécsi döntést követően a csehek birtokaikat és értéktárgyaikat hátrahagyva elmenekültek Beregsomtelepről, ám a ruszinok továbbra is ottmaradtak. 1938. november 25-én Beregsomba érkezett Pédár Ferenc, a magyar királyi gazdasági felügyelő, a Nemzeti Magyar

---

⁴ Móricz, 2001:... i.m. 38. o.

⁵ Móricz, 2001: ...i.m. 65. o.

⁶ Botlik József – Dupka György: *Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján*, Intermix Kiadó, Ungvár – Budapest, 1993, 63. o.

⁷ Botlik József: *Közigazgatás és nemzetiségi politika Kárpátalján, I. Magyarok, ruszinok, csehek és ukránok 1918-45*, Nyíregyháza, 2005.,204 o.

Királyi Földművelésügyi Miniszter megbízásából, és birtokba vette a község határában fekvő cseh telepen gazdátlanul maradt birtokokat:

- Kunstánszki Ferenc 40 kataszteri holdas,
- Martinek János 3 kataszteri holdas 1429 öles,
- Zémán József 35 kataszteri holdas 400 öles,
- Pecs Károly 30 kataszteri holdas 383 öles,
- Szvazil Teodor 29 kataszteri holdas 1584 öles,
- Kollár András 30 kataszteri holdas 1070 öles,
- Rosszivál Lipót 24 kataszteri holdas 870 öles,
- Szeitl Ferenc 23 kataszteri holdas 157 öles,
- Háber Károly 27 kataszteri holdas 170 öles,
- Simek Zsigmond 24 kataszteri holdas,
- Jurcsik József 20 kataszteri holdas,
- Kunstánszki József 13 kataszteri holdas birtokát.

Továbbá birtokba vette az ingatlanokon lévő építményeket, és Mares János mintegy 2 kataszteri holdas szőlőingatlanát.⁸

Össze is ült egy bizottság 1938. december 13-án a beregsomi körjegyzői hivatalban, hogy a gazdátlanul maradt mezőgazdasági ingatlanok hasznosítását megvitassák. Jelen voltak: Dr. Bodóky István – magyar királyi miniszteri megbízott, Dr. Madarassy István hadnagy – a járási katonai parancsnokság képviselőjében, Jászai Sándor – a vitézi szék őrmestere, Berényi Gyula – a magyar királyi gazdasági felügyelő, Sándor István – beregszászi körjegyző, Ködöböcz Dániel – községi bíró, Deme József – a nemzeti tanács elnöke és Dr. Hargittay Endre – magyar királyi közigazgatási biztos.

A bizottság határozata alapján kishaszonbérlethez jutottak a következők:

- a) 15-15 kataszteri holdhoz jutottak a vitézjelöltek, a hozzájuk csatolt épületekkel együtt. (8 vitézjelölt kapott földet)
- b) 10-10 kataszteri holdat kapott Deme József, a Nemzeti Párt elnöke, Ködöböcz Albert és Sütő Kálmán beregsomi lakos, illetve Ködöböcz Dániel beregsomi bíró, a cseh megszállás alatt tanúsított kiváló magyar magatartásuk elismeréséül.
- c) 5-5 kataszteri hold haszonbérlethez jutottak a hadiözvegyek, hadirokkantak és hadiárvák, és tűzharcosok, összesen 39-en.
- d) 2-2 kataszteri hold haszonbérlethez jutott 16 beregsomi földműves.

A kiadott ingatlanok haszonbérét a bizottság kataszteri holdanként 8-8 pengőben állapította meg. Az őszi és lóherével bevetett földek fele termése a Magyar Királyi Kincstárt,

---

⁸ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 77 kötet, 46 lap. (1938.)

fele a haszonbérlet illeté.⁹ A telepések által hátrahagyott trágya, törek és szalmakészleteket 1939. február 3-án nyilvános árverésen készpénzfizetés ellenében eladták.¹⁰

Ezzel szemben a telepések házait megtartották, mivel egy 1941 novemberi összeírás szerint, az elmenekültek házai üresen állnak, s szinte mindegyikből hiányoznak az értékesebb és könnyen mozdítható elemek, mint például ablakok és ajtók.¹¹

A körjegyzőségben kialakult nemzetiségi helyzetre a Bátyúi csendőrség is folyamatosan figyelt, 1939. január 30-án bekérették Beregsom, Csonkapapi és Harangláb lakosságszámát, annak nemzetiségi és vallási összetételét, valamint, a települések vezetőinek listáját.¹²

1. táblázat Beregsom, Csonkapapi, Harangláb lakosság száma, vallási és nemzetiségi összetétele.¹³

		Beregsom	Csonkapapi	Harangláb
Lakosság szám		1207 (fő)	1316 (fő)	513 (fő)
Nemzetiségi összetétel	Magyar	1143 (88 %)	1303 (99%)	513 (100 %)
	Ruszin	142 (12%)	13 (1%)	
Vallási összetétel	Református	979 (81%)	1274 (86%)	478 (95%)
	Római Katolikus	72 (6%)	81 (7%)	25 (3%)
	Görög Katolikus	108 (9%)	62 (5%)	-
	Izraelita	24 (2%)	26 (2%)	10 (2%)
	Egyéb	24 (2%)	-	-

A táblázatból kiderül, hogy idegen nemzetiségűek, jelen esetben ruszinok számottevően csak Beregsomban élnek. A fenti adatokon kívül a felterjesztett listából kiderül, hogy a beregsomi körjegyző Sándor István, a bíró Ködöböcz Dániel, a csonkapapi bíró Veres Sándor, a haranglábi elöljáró pedig Baranyi János.¹⁴

1939 áprilisában a kormány ellenőriztette a lefoglalt csehszlovák ingatlanokból történt ingatlanszerzések bejelentését. Azokat is vizsgálat alá vették, akik a csehszlovák földbirtokpolitikai jogszabályok szerint vásároltak ingatlant a körjegyzőség területén.

⁹ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 77 kötet, 46 lap. (1938.)

¹⁰ KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 61 kötet, 1 lap. (1939.)

¹¹ KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 127 kötet, 1-2 lap. (1941.)

¹² KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 74 kötet, 1 lap. (1939.)

¹³ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 74 kötet, 4 lap. (1939.)

¹⁴ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 74 kötet, 4 lap. (1939.)

Teljes titoktartás mellett az új ingatlantulajdonosokról az alábbi információkat kellett felterjeszteni:

-a megszállás 20 éve alatt vétett-e az illető a magyarság érdekei ellen,

-milyen állampolgárságú és nemzetiségű volt 1918. október 31. előtt és szükséges-e hatálytalanítani az ingatlanszerzését.

A feladat végrehajtásával Kájel Mihály református lelkészt bízták meg, akinek április 20-ig kellett felterjeszteni az eredményeket.¹⁵ A kimutatásból kiderül, hogy több, mint 200 ingatlant és földterületet vásároltak a körjegyzőség területén a csehszlovák éra alatt, egyéb információt nem tartalmaznak az összeírások.¹⁶

A Nagynémet Birodalom és a Magyar Királyság között 1940. május 29-én az elköltözőkre és 1940. október 16-án a telepésekre vonatkozó államközi megegyezés alapján létrejött az úgynevezett Átköltöztetési Bizottság. A bizottság fő feladatai közé tartozott, hogy az elköltözőket és a telepéseket az elköltözés következtében előállott jogaik érvényesítésében támogassa.¹⁷

Érdekes módon ez a bizottság 1942 áprilisában elkezdett kutakodni néhány elmenekült cseh telepes ottmaradt holmija iránt, valószínűleg azok közbenjárására, mivel csak néhány lakos holmija iránt érdeklődtek. Az átköltöztetési bizottság kíváncsi volt arra, hogy Kunstátsky Józsefnek, Kunstátsky Frantiseknek, Pec Karelnek, Simec Sigmundnak és Habr Karel volt telepi lakosoknak van-e még a településen evakuációs holmija, ha van, akkor azt tételes listával pontos felsorolás formájában tüntessék fel.¹⁸ A betérjesztett lista szerint az elmenekült lakosok több mázsa takarmányt, aprójószágot, szerszámokat és egyéb ingóságokat hagytak hátra, melyek már nem találhatóak a helyükön.¹⁹

A bizottság kérdésére, hogy miért nem találhatóak a felsorolt ingóságok a körjegyző minden esetben azt a választ adta, hogy az eltávozott csehek az említett gazdasági felszerelésüket és ingóságaikat részben magukkal vitték, részben eladták.²⁰

Hiába szűnt meg a csehszlovák uralom a térségben s menekültek el a csehek Beregsomtelepről, a tanya megmaradt ruszin lakosai továbbra is különálló községként viselkedtek, annak ellenére, hogy közigazgatásilag Beregsomhoz csatolták a telepet. Ennek a kiküszöbölése végett a Beregsomi Körjegyzőség elöljárósága egy titkos levelet juttatott el dr. Bodáky István főszolgabíróhoz. A levél tartalma szerint az egykori cseh-ruszin telep önálló községi életet él, és a csehek által kinevezett bíró, Horváth Miklós tanácstagjaival együtt még

---

¹⁵ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 78 kötet, 6 lap. (1939.)

¹⁶ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 78 kötet, 6 lap. (1939.)

¹⁷ KTÁL. Fond 576., 8 dosszié, 29 kötet, 3 lap. (1942.)

¹⁸ KTÁL. Fond 576., 8 dosszié, 29 kötet, 6 lap. (1942.)

¹⁹ KTÁL. Fond 576., 8 dosszié, 29 kötet, 7 lap. (1942.)

²⁰ KTÁL. Fond 576., 8 dosszié, 29 kötet, 10 lap. (1942.)

mindig rendelkeznek a településen. Az előjáróság szerint ez igen káros a magyarság szempontjából, mert Horváth Miklós bíró, Smittár Mihály pénztáros és Sikula Miklós tanácsos mind ukrán érzelmű emberek. Ezt bizonyítván felhívták a főszolgabíró figyelmét, hogy Horváth Miklós fia, Huszton tartózkodik, és az Ágoston Volosin (Augusztin Volosin) által 1939. március 14-én kikiáltott tiszavirág életű Kárpátukrajna kormányának tagja volt, aki időközönként lejön Beregsomtelepre, s titkos gyűléseken népszerűsíti az ukrán eszmét, s idegen eredetű pénzt oszt az ottaniaknak. A körjegyzőség vezetősége javasolja a főszolgabírónak, hogy ezen személyeket sürgősen rendőri felügyelet alá kell helyezni, az irataikat lefoglalni és Magyarország területéről ki kell őket toloncolni.²¹ A későbbi levelezésekből kiderül, hogy a beregsomi jegyző, Petruska János általános iskolai tanítótól tudta ezeket a bizalmas információkat, akivel jó kapcsolatot tartott fenn.²² Ő javasolta, hogy a telep vezetőségét váltsák le, s helyettük magyar érzelmű embereket nevezzenek ki: Nyorba Jánost telepi bírónak, Moca Jánost pénztárosnak és Lacanics Jánost tanácsosnak.²³

Petruska János megkérte a főjegyzőt, hogy eskesse fel a tanya új vezetőségét, s összeállított egy 6 pontból álló esküt, mely a magyarság érdekeinek védelmére, vallásosságra, fiatalok nevelésére ösztönözi a leendő előjáróságot.²⁴

1940. január 4-én dr. Bodáky István főszolgabíró a Beregsom határában fekvő orosz telep önállóságát hivatalosan is megszüntette, lakosait beregsomiaknak nyilvánította. A telep új nevének a békeidőben használt egykori megnevezését jelölte meg a főszolgabíró, így a telep új neve Békássy tanya lett. A tanya egykori vezetőségét leváltották, új bírót nem neveztek ki, mivel közigazgatásilag Beregsomhoz tartozott, de a tanya felügyelője Nyorba János, helyettese Lacanics János lett. Az intézkedések mellett Dr. Bodáky István utasította a beregsomi körjegyzőt, hogy állítsa össze a Békássy tanya névjegyzékét s állapítsa meg, hogy magyarországi állampolgárok-e, és ha van közöttük idegen állampolgár, tegye meg a javaslatot azok kiutasítására.²⁵ A körjegyző ezt készségesen meg is tette. 1940. március 11-én jelentette a főszolgabírónak, hogy az orosz telep által kezelt községi pénzt lefoglalták. Beterjesztette az orosz telep lakosainak névjegyzékét, s javasolta, hogy igen kívánatos lenne mindegyiket kiutasítani, oda ahonnan jött, tekintettel arra, hogy a legtöbb kárpátaljai származású, s ingatlanjaikat mind a cseheknek tett jó szolgálataik fejében kapták.²⁶

---

²¹ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 93 kötet, 1 lap. (1939.)

²² KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 93 kötet, 3 lap. (1939.)

²³ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 93 kötet, 2 lap. (1939.)

²⁴ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 93 kötet, 3 lap. (1939.)

²⁵ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 43 kötet, 2 lap. (1939.)

²⁶ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 43 kötet, 4 lap. (1939.)

2. táblázat. A Beregsomi községhez tartozó volt ruszintelep lakosainak névjegyzéke²⁷

Sorszám	Név	Született	Járás	Van-e állampolgársága
1.	Kovács János	Latuska	Szolyvai	Magyar állampolgár
2.	Gmitter László	Forrászenta	Szolyvai	Magyar állampolgár
3.	Lizánecz Miklós	Beregforrás	Szolyvai	Magyar állampolgár
4.	Derevjánka Gábor	Turjavágás	Perecsenyi	Magyar állampolgár
5.	Choma János	Nagylucska	Munkácsi	Magyar állampolgár
6.	Szibert László	Kisszalánc	Kassai	Magyar állampolgár
7.	Szt. Lacánics János	Nagyberezna	Nagybereznai	Magyar állampolgár
8.	Balogh Demeter	Nagylucska	Munkácsi	Magyar állampolgár
9.	Ulihánecz Ferenc	Királyfőszállás	Szolyvai	Magyar állampolgár
10.	Uszta Péter	Oroszvég	Munkácsi	Magyar állampolgár
11.	Nikita András	Iloncza	Ilosvai	Magyar állampolgár
12.	Seszták Mihály	Iloncza	Ilosvai	Magyar állampolgár
13.	Sikula Miklós	Turjavágás	Perecsenyi	Magyar állampolgár
14.	Males János	Turjarakó	Perecsenyi	Magyar állampolgár
15.	Plakics László	Turjatolova	Perecsenyi	Magyar állampolgár
16.	Bábidovics Miklós	Turjavágás	Perecsenyi	Magyar állampolgár
17.	Hártavel Antal	Forráshuta	Munkács	Magyar állampolgár
18.	Boldizsár Mihály	Klacsanó	Munkács	Magyar állampolgár
19.	Horváth Miklós	Alsószinevér	Ökörmező	Magyar állampolgár
20.	Mocza János	Majdánka	Ökörmező	Magyar állampolgár
21.	Nyorba János	Majdánka	Ökörmező	Magyar állampolgár

Azonban a jegyző javaslata ellenére a lakosok kiutasítása nem történt meg, leszármazottaik ma is az egykori Békássy – tanyán élnek (Napjainkban Beregsom társközsége Somitanya néven).

A kormány igyekezett mindent megtenni annak érdekében, hogy ne terjedjenek a különböző idegen eszmék a visszacsatolt területeken, ezért 1939.szeptember 28-án betiltották a Zsolnán megjelenő „Hlas Slovenskych Zelezniciarov” csehszlovák és a Lembergben

²⁷ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 43 kötet, 4 lap. (1939.)

megjelenő „Nowij Czas” ukrán nyelvű lapokat.²⁸ A folyóiratok betiltása mellett a fősztolgabíró elrendelte, hogy a közkönyvtárakban, olvasókörökben, egyesületekben és más helyeken fellelhető cseh impérium által kiadott sajtótermékeket, melyek ellenségesen bizonyulnak a magyar nemzethez, el kell kobozni és meg kell semmisíteni.²⁹ A rendelet végrehajtása folyamán Beregsom községben 23 db., Haranglábbon 7 db., Csonkapapiban 11 db., míg Zápszonyban 28 kötetet foglaltak le és semmisítettek meg a hatóságok.³⁰

A Magyar Királyság nem cáfolta meg, illetve nem tiltotta be az egykori Csehszlovák Köztársaság minden intézkedését, erről tanúskodik, hogy 1942 márciusában felhívásban kérte a volt cseh-szlovák aggkori és öregkori biztosításban jogot szerettek jelentkezését.³¹ A Beregsomi körjegyzőségben 9 ilyen személy élt, melyekkel ezentúl a Magyar Királyság kötött aggkori és rokkantsági biztosítást.³²

A nagypolitika hatásainak köszönhetően a cseh és ruszinokról folyamatosan a zsidókra terelődött a helyi hatalom figyelme. Az 1939. évi IV. tc. (A zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról) mely a második zsidótörvényként híresült el, már elsősorban faji szempontból határozta meg, hogy ki számít zsidónak. Zsidónak minősült, aki önmaga, legalább egy szülője vagy legalább két nagyszülője az izraelita felekezet tagja volt a törvény hatálybalépésekor, vagy az előtt. A törvény 6%-ban maximalizálta a zsidók arányát a szellemi foglalkozásokban, valamint megtiltotta zsidók alkalmazását állami közigazgatási és igazságügyi szerveknél és középiskolákban. Zsidó nem tölthetett be színházakban és médiában olyan állást, amely befolyással volt az adott színház/média szellemi irányvonalára. Az engedélyezettetés alá eső ipari és kereskedelmi ágazatokból a zsidókat teljesen kizárta a törvény.³³

1939. december 20-án Bodáky István fősztolgabíró parancsba adta a körjegyzőknek, hogy írják, össze hányan folytatnak ipari és kereskedelmi tevékenységet a településeiken, s ezek közül hány zsidó. A jegyző 1939. december 31-én küldte be az általa elkészített kimutatást:

---

²⁸ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 1 kötet, 1 lap. (1939.)

²⁹ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 36 kötet, 1 lap. (1939.)

³⁰ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 36 kötet, 2-8 lap. (1939.)

³¹ KTÁL. Fond 576., 3 dosszié, 106 kötet, 1 lap. (1942.)

³² KTÁL. Fond 576., 3 dosszié, 106 kötet, 2-6 lap. (1942.)

³³ Randolph L. BRAHAM, *A népiirtás politikája. A Holocaust Magyarországon, I-II*, Budapest, Belvárosi, 1997, 120–136, 144–153, 192.

3. táblázat. Kimutatás a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról szóló 1939. évi IV. tc. végrehajtásához.³⁴

Település neve	Ipari és kereskedelmi tevékenységet folytatók száma	Ezek közül hány zsidó	Van-e megbízható szakképzett személy, aki önerejéből helyettesíthetné a zsidókat
<i>Beregsom</i>	16	4	van, de szegények, önerőből nem tudnak ipari tevékenységet végezni
<i>Zápszony</i>	8	2	van, de szegények, önerőből nem tudnak ipari tevékenységet végezni
<i>Hetyen</i>	8	1	van, de szegények, önerőből nem tudnak ipari tevékenységet végezni
<i>Harangláb</i>	7	1	van, de szegények, önerőből nem tudnak ipari tevékenységet végezni

A táblázatból kiderül, hogy a körjegyzőség területén működő kereskedések 20 %-a van zsidó vallásúak kezében, ám helyettesíteni őket nem igazán tudná senki, mivel a megfelelő szakemberek nem rendelkeznek kellő tőkével egy kereskedelmi, vagy ipari tevékenység beindításához.³⁵ Ez azonban nem jelentett akadályt, hogy korlátozzák a zsidók közéleti és gazdasági tevékenységének szerepét. Az 1940. április 6-ai kimutatás, melynek címe *A keresztény ifjak önállósítása az iparban és a kereskedelemben* arról tesz bizonyosságot, hogy a Beregsomi körjegyzőségben összesen 11 embert fosztottak meg attól a joggól, hogy ipari és kereskedelmi tevékenységet folytasson. Ezek közül 4 szatócs, 3 vegyes kereskedő, 3 kocsmáros és egy asztalos volt, melyek nagy részét már helyettesítették, ám 3 keresztény vegyeskereskedőnek és egy asztalosnak állami segítségre, vagyis önállósításra van szüksége.³⁶

A körjegyzőségben érvényesítették 1939. IV. tc. 16. paragrafusát, melynek tartalma szerint a zsidókat kötelezni lehet arra, hogy az összes mezőgazdasági ingatlanukat engedjék át tulajdonul vagy kishaszonbérlet végett.³⁷

A Beregsom és Zápszony község határában elterülő 1939. IV. tc. 16. paragrafusának hatálya alá eső ingatlanokon helyszíni eljárást folytattak le 1942. augusztus 6-án. A helyszíni vizsgálaton részt vett Nizsalovszky József magyar királyi településügyi főfelügyelő, Novák Károly gazdasági felügyelő, a községek képviselőjében Miklós Ödön körjegyző, Sütő Kálmán és I. Tóth Károly Beregsomi és Zápszonyi bírók, valamint a települések tanácsosai. A szemlérről értesítették az érintett zsidó birtokosokat is. A vizsgálódás során megállapították, hogy 45 zsidócsaládot köteleznek 916 kataszteri hold átadására, melyek között vegyesen szerepelt, rét,

³⁴ KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 8 kötet, 3 lap. (1939.)

³⁵ KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 8 kötet, 3 lap. (1939.)

³⁶ KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 8 kötet, 5 lap. (1940.)

³⁷ Randolph L. BRAHAM, *A népiirtás politikája. A Holocaust Magyarországon, I–II*, Budapest, Belvárosi, 1997, 120–136, 144–153, 192.

szántófield, szőlőbirtok erdő és kert is.³⁸ S bár az eljárás alá eső birtokok több ember nevén szereplődtek, ám ezek nagy részén, pontosan 579 kataszteri holdon egy bizonyos Brummer Nándor beregszászi lakos gazdálkodott, aki irányította a gazdaságot a tulajdonosok javára. Brummer Károly elmondta a jelenlévőknek, hogy ő, bár katonai szolgálatra nem volt alkalmas, de 1915-től önként jelentkezett a Magyar Királyi Honvédséghez, és az összeomlásig a haza hű védelmezője volt. Erről tanúskodik a bronz katonai érdemérem és a Károlycsapatkereszt is, melyet szolgálata által szerzett. Állítását a Magyar Királyi Hadilevéltár 8885/1939 számú igazolványa is bizonyítja. további iratok igazolják, hogy harctéri sebesült is volt, mely alapján mentesülnie kellett volna, az 1939. IV. tc., hatálya alól. A felsorolt tények nem nagyon érdekelték a vizsgálatot végző személyeket, s mivel mást nem tehetett a tulajdonosok képviselőjeként Brummer Nándor aláírta a jegyzőkönyvet.³⁹

A jegyzőkönyv aláírása előtt felvettette azon információkat, melyekből kiderült, hogy Nagybéány és Zápszony határában egy bizonyos Eötvös Sándor vásárosnaményi lakosnak 500 kataszteri holdja van, mely parlagon hever, továbbá nem kerültek hasznosítás alá a csehek által hátrahagyott ingatlanok sem, melyek körülbelül 200 kataszteri holdat tettek ki. Ezen birtokok felhasználásával ki lehetett volna elégíteni a földbirtok-politikai szükségleteket, ennek tudatában nem értette miért pont az ő birtokaira van szükség.⁴⁰ 1942. augusztus 12-ei jegyzőkönyv szerint a vizsgálóbizottság megegyezett, hogy a zsidóbirtokok mellett be kell fejezni a csehek által hátrahagyott ingatlanok szétosztását és minél hamarabb kezdjék el a földek hasznosítását.⁴¹ Nem csak a körjegyzőség lakosai részesültek az elvett ingatlanokból, mert például az Országos Vitézi Szék 51 kataszteri hold földet kapott felhasználás végett.⁴²

1942. szeptember 6-án lépett életbe az "*A zsidók mező- és erdőgazdasági ingatlanairól*" szóló törvény (1942:XV). A negyedik zsidótörvényként emlegetett rendelkezés megtiltotta a zsidók számára mezőgazdasági ingatlanok vásárlását. Ezen kívül előírta, hogy állami kártalanítás fejében kötelesek átengedni birtokaikat. A törvényt a Beregsomi körjegyzőségben 1943 szeptemberében kezdték érvényesíteni.⁴³

A zsidók mellett Beregsomi és Békássy- tanya lakosaitól is vettek el földeket, 1943. április 16-ai rendelet értelmében Dr. Vasváry Kálmán miniszteri osztálytanácsos hatálytalanította 29 beregsomi család, illetve a Békássy - tanya összes családjának a csehszlovák földbirtokreform során történt ingatlanszerzését. Erre azért volt szükség, mert az

---

³⁸ KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 194 kötet, 4-8 lap. (1942.)

³⁹ KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 194 kötet, 8-9 lap. (1942.)

⁴⁰ KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 194 kötet, 9-10 lap. (1942.)

⁴¹ KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 194 kötet, 11 lap. (1942.)

⁴² KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 70 kötet, 3 lap. (1942.)

⁴³ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 4 kötet, 3 lap. (1942.)

említett földeket a csehszlovák földhivatal osztotta szét, melynek döntését felülbírálta a Magyar Királyi Földhivatal. Az elvett ingatlanokat bekebelezték a Magyar Királyi Kincstár javára. Azonban itt felhívták a birtokvesztők figyelmét, hogy a magyar földpolitikai célokra rendelkezésre álló ingatlanokból igényelhetnek maguknak, magyarán szólva az átengedésre kötelezett zsidó ingatlanokból pótolták az elvett földbirtokokat.⁴⁴

Az események pontos nyomon követése végett a Nyilaskeresztes párt emberei, szerettek volna párthelyiséget létrehozni Beregsomban, 1942 áprilisában Balla Mihály beregsomi lakos nem volt hajlandó lakását átadni párthelyiségnek, ezért kihallgatták a hatóságok. Gulácsy Ferenc járási főszolgabíró felszólította a beregsomi körjegyzőt, hogy állapítsa meg, alkalmas-e tűzrendészeti, vagy közegészségügyi szempontból a lakás, és nem lakik-e ott többgyermekes család. Továbbá kérte a jegyzőt, hogy jelentse, kik a párt helyi vezetői, s figyelmeztesse azokat, hogy a párthelyiség csak a pártvezetőségnek, kizárólag értekezlet tartásául szolgálhat, vagy pártirodául, de ott pártgyűlések nem tarthatók.

1942. április 24-én kihallgatták Balla Mihály beregsomi lakost, aki elmondta, hogy nem adta ki a kérdéses lakást a Nyilaskeresztes Párt részére, tőle csak egy szobát kértek egy hónapra, azzal, hogy kitakarítják, rendbe szedik, ő azonban nem adta át, mert arra neki is szüksége volt, mivel hazaköltözött Mezőkaszonból. Április 25-én a körjegyző ismertette a főszolgabíróval a Balla Mihály beregsomi lakossal felvett jegyzőkönyvet. Jelentette, hogy a kérdéses lakás se egészségügyi, se tűzrendészeti szempontból párthelyiségnek nem alkalmas, egyrészt fazsindellyel fedett tűzveszélyes régi ház, másrészt régi egészségtelen lakás és több család lakik a helyiségben. A párt somi vezetői Kődöbocz Bálint leventeoktató és Barta Elek voltak.⁴⁵

Gazdaság, társadalom, egészségügy

Az anyaországhoz való visszatérést Kárpátalja nagy örömmel fogadta, mivel az emberek tudták, hogy bármilyen baj esetén az állam igyekszik segíteni az állampolgárain.

Az állampolgárok iránti elkötelezettség már 1939-ben megmutatkozott, amikor is igen gyenge volt a termés és nagy volt a szárazság az ország területén, nem volt ez másként Beregsom és tágabb környezetében sem. A lakosok megsegítésének érdekében 1939 áprilisában a gazdasági felügyelőség zab és vetőburgonya segélyt küldött a körjegyzőségek településeinek.⁴⁶ Ezért Dr. Bodáky István főszolgabíró 1939. szeptember 16-án felhívta a körjegyzőség jegyzőjét az 1939-40. évi ínségnyhító tevékenység megszervezésére. A főszolgabíró szorgalmazta, dolgozzanak ki olyan munkaprogramot az ínséges hónapokra, mely

---

⁴⁴ KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 1 kötet, 7-8 lap. (1943.)

⁴⁵ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 323 kötet, 4 lap. (1942.)

⁴⁶ KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 2 kötet, 1 lap. (1939.)

során munkabérrel lehetne segíteni a rászorulókat. A munkaprogram elkészítésébe bevonták a magyar királyi gazdasági felügyelőt, a magyar királyi tisztiorvosi és a vízrendészeti társulatok kiküldötteit. A szegények ellátását nem vették be a programba, mert az a község alapvető feladatai közé tartozott, de a főszolgabíró kérte, hogy jelentsék be az ínségesek számát. A beregsomi körjegyző be is jelentette a főszolgabírónak, aki azt felküldte a Magyar Királyi Belügyminiszterhez.⁴⁷

4. táblázat. Az ínségesek száma a beregsomi körjegyzőségben, 1939.

A község neve	Hány munkaképes, munka és kereset nélküli férfi van	Hány családtagjuk van	Hány család van melynek háza lakhatatlan	Milyen háziiparral foglalkoznak	Hány család van melynek nincs állata	Hány cigány van a településen
Beregsom	50	170	-	Földművelés	30	-
Zápszony	30	110	-	Földművelés	15	30
Hetyen	30	120	-	Földművelés	10	80
Harangláb	22	80	5	Földművelés	10	-

Forrás: KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 118 kötet, 1-4 lap. (1939.)

A táblázatból kitűnik, hogy a körjegyzőségben belül Beregsomban volt a legtöbb munka- és kereset nélküli férfi, itt volt a legtöbb család melynek nincs állata. A körjegyzőség vezetői arra a következtetésre jutottak, hogy a legigazságosabban úgy lehetne segíteni az ínségeseken, ha azok igényelnének 10-20 hold földet és azon magtermeléssel foglalkoznának, például dughagyma, uborka stb. termesztésével, melyhez a szükséges vetőmagokat a magtermelő cég biztosítaná. Az elképzelést támogatták a felsőbb vezetők is, ám a zsidótörvénnyel kapcsolatos földreformmal összhangban, 5 éves terv keretein belül igyekeztek megvalósítani.⁴⁸

A szegény ínségben élő emberek számára nagy segítséget jelentett, hogy az állam megtérítette az általuk megvásárolt gyógyszerek árát.⁴⁹ Ám Beregsomban akadtak olyan ügyeskedő emberek is, akik bár nem voltak rászorulók, mégis szerettek volna állami segélyben részesülni. Ilyen volt Rosenbaum Ferenc és felesége Erzsébet, akik panaszt nyújtottak be a főszolgabírónál, hogy miért nem részesültek segélyben.⁵⁰

⁴⁷ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 118 kötet, 1-4 lap. (1939.)

⁴⁸ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 118 kötet, 1-4 lap. (1939.)

⁴⁹ KTÁL. Fond 576., 4 dosszié, 18 kötet, 1-6 lap. (1939-1940.)

⁵⁰ KTÁL. Fond 576., 6 dosszié, 9 kötet, 3 lap. (1939.)

Hivatalosan annak járt támogatás a településen, aki nem rendelkezik legalább havi 60 pengő jövedelemmel, erre hivatkozott Rosembaum Erzsébet is. Azonban alapos utánajárásnak köszönhetően kiderült, hogy Erzsébet apósának szatócsüzlete van a településen, s az említett após korára való tekintettel biztosan nem tudja irányítani az üzletet, ezért az egy háztartásban élő fia és annak felesége Erzsébet vezette az üzletet. Az após megnevezett Rosembaum Mór saját maga ismert be évi 800 pengő kereseti adót, melyet ha leosztanak 12 hónapra meghaladja a havi 60 pengős bevételt, emellett földterülettel is rendelkezik Rosembaum Erzsébet, melynek hozamából szintén nyereségre tesz szert. Mindezek tudatában 1939.július 4-én a járási főszolgabíró elutasította a panasztételt.⁵¹

Az egyszerű kétkezi ember életszínvonalának javítása érdekében a magyar királyi iparügyi miniszter határozata alapján a szobafestők, mázolók, aranyozók, napszámosok, és segédeknek fizetendő legkisebb munkabért, mely érvényes volt az egész ország területére. Az esetleges kihágások miatta a határozat végrehajtását szigorúan ellenőrizték.⁵²

A vármegyei gazdasági felügyelő a bércséplési eredmények feljegyzése és a cséplőgépek ellenőrzése során megállapította, hogy Kárpátalja nagy részén, azon belül a Beregsomi körjegyzőségben is magasak a cséplési díjak, sokkal magasabbak, mint az ország bármely területén. Ennek kiküszöbölése végett 1939. augusztus 10-én Dr. Bodáky István főszolgabíró utasította a Beregsomi körjegyzőt, hogy azonnal mérsékeljék országos szintre az árakat.⁵³ Ez már nem az első eset volt, hogy a visszacsatolt területeken indokolatlanul nagy árdrágítás folyt. 1939 februárjában már a főszolgabíró figyelmeztetett minden körjegyzőt, hogy folyamatosan figyeljenek az eladókra, mert a lakosság sokat panaszkodik a létfenntartási költségek emelkedése miatt. A főszolgabíró megjegyezte, hogy az ilyen árusokat példásan meg kell büntetni.⁵⁴

Az árak mérséklése mellett az ország vezetősége igyekezett a visszacsatolt területeket gazdaságilag felzárkóztatni és bekapcsolni az ország ipari-gazdasági vérkeringésébe. Ezt különböző gazdaságélénkítési programokkal, például apaállat kedvezményes vásárlásával⁵⁵ vagy a lótenyésztés elősegítésével⁵⁶ tejipari és más üzemek szabályozásával,⁵⁷ valamint az árak alakulásának folyamatos figyelésével igyekeztek elősegíteni.⁵⁸

A segítség mellett a hatalom intenzíven figyelte a lakosságot s próbálta kiszűrni azon személyeket, akik esetleg magyar nemzetellenes tevékenységet végeztek. Bodáky főszolgabíró

---

⁵¹ KTÁL. Fond 576.,6 dosszié, 9 kötet, 4 lap. (1939.)

⁵² KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 1 kötet, 30-33 lap. (1939.)

⁵³ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 1 kötet, 37 lap. (1939.)

⁵⁴ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 50 kötet, 6 lap. (1939.)

⁵⁵ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 2 kötet, 11 lap. (1939.)

⁵⁶ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 2 kötet, 14 lap. (1939.)

⁵⁷ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 2 kötet,3 lap. (1939.)

⁵⁸ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 2 kötet, 8 lap. (1939.)

1939. október 24-én levélben fordult a Beregsomi körjegyzőhöz, Miklós Ödönhöz, hogy a körjegyzőség területén található Hangya-cég milyen embereket foglalkoztat, mert tudomása szerint gerinctelen magyar munkásokat alkalmaznak a cégnél. A körjegyző válaszából kiderült, hogy Hetenyben található a Hangya üzlete, melynél megbízható embereket dolgoznak.⁵⁹

A lakosok megfelelő egészségügyi ellátása céljából és a felnövekvő nemzedékek biztonsága érdekében 1939. július 31-én Bereg és Ugocsa megye alispánja elrendelte a vármegye városainak és községeinek hatósági bábákkal való ellátását.⁶⁰ A rendelet következtében az év végére a körjegyzőségben már 3 szülésznő dolgozott: Hegedűs Sándorné Beregsomban és Zápszonyban, Horváth Erzsébet Hetenyben, Baranyi Károlyné Haranglábban tevékenykedett.⁶¹

A hatóságok fokozott figyelmet fordítottak a hadirokkantak és hadiözvegyek gondoskodására. 1939. augusztus 14-ai felhívás szerint össze kellett írni a körjegyzőségekben a hadirokkantak, hadiárvák és hadiözvegyek számát.⁶²

A Beregsomi körjegyzőség hadigondozottainak számát az alábbi táblázat ismerteti:

5. táblázat. A Beregsomi körjegyzőség hadigondozottai⁶³

Település	Hadigondozottak száma (fő)	Hadiárvák száma (fő)	Hadiözvegyek száma (fő)
Beregsom	4	11	9
Harangláb	2	4	6
Zápszony	1	8	7
Hetyen	-	4	6
Összesen	7	27	28

A táblázat tanulsága szerint a körjegyzőségen belül Beregsomban van nyilvántartva a legtöbb hadigondozott, hadiárva és hadiözvegy.

Már 1939-ben megkezdődött az 1940-es diftéria ellenes védőoltások előkészítése melynek keretein belül december 29-én összeírták azon gyermekeket, kiknek védőoltásban kel részeseülnie. A névjegyzékekből kiderül, hogy a körjegyzőségben 70 olyan kiskorú él, kiket érint

⁵⁹ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 29 kötet, 6 lap. (1939.)

⁶⁰ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 49 kötet, 17 lap. (1939.)

⁶¹ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 49 kötet, 18 lap. (1939.)

⁶² KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 2 kötet, 11 lap. (1939.)

⁶³ KTÁL. Fond 576.,4 dosszié, 16 kötet, 3-6 lap. (1939.)

az 1940-es óvintézkedés.⁶⁴ A körjegyzőség területén 1940 májusának végén oltották be az érintetteket.⁶⁵

Az emberek egészségügyi állapota mellett a szervek fokozottan figyeltek az állatokra is. 1940. szeptember 9-én az újonnan kinevezett járási főszolgabíró Dr. Péchy György a veszettség fellépésének megakadályozása érdekében elrendelte a három hónapnál idősebb kutyák oltását a körjegyzőségek területén.⁶⁶ A beregsomi körjegyzőség községeiben 1940. október 5-én fejeződött be az ebek összeírása,⁶⁷ majd november 11-én végrehajtották az oltási akciót.⁶⁸ Az oltás költsége eenként 1 pengő 20 fillért tett ki.⁶⁹

A fenyegető háborús veszélyre való tekintettel a Magyar Vöröskereszt Egylet egy 100 ágyas hadikórház létesítését határozta el. 1939. szeptember 12-én. Dr. Bodáky István felkérte a körjegyzőket, hogy rendezzenek gyűjtést a létesítendő hadikórház javára.⁷⁰

A beregsomi körjegyzőségben 1939. decemberében- 1940 januárjában végezték a gyűjtést, melynek köszönhetően a lakosság felajánlásai révén 44 pengő 40 fillér gyűlt össze, mely összeget elküldték a Magyar a Magyarért akció irodájába.⁷¹

Az 1939-es aszály és a rossz termés okozta nehézségeken tovább rontott a kemény tél. A lakosság szegényebb rétege a megtakarításait felélte, ezért Bodáky István főszolgabíró 1940. március 16-án felkérte a helyi gazdákat, hogy mielőbb kössék meg a szerződéseiket a komenciós cselédekkel, és még húsvét előtt adjanak családonként legalább 50-50 kg. búzát előlegbe nekik.⁷² A nehéz tél után a járási gazdasági felügyelőség igyekezett segíteni a gazdákon, elsősorban a sertésstenyésztőkön, s kedvezményes áron korpát bocsájtott rendelkezésükre.⁷³

1940. áprilisában a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal felkérésére össze kellett írni a vetésterületek arányát a körjegyzőségben, s külön fel kellett tüntetni, hogy a víz, fagy és a rágcsálók okozta kár hány kataszteri holdat tett ki.⁷⁴ A kimutatásból kiderül, hogy a Beregsomi körjegyzőség területén őszi és tavaszi vetésterület 6131 kataszteri hold jöhet számításba, a különböző természeti jelenségek és rágcsálók okozta károk következtében 1000 kataszteri hold termése ment kárba.⁷⁵

---

⁶⁴ KTÁL. Fond 576.,4 dosszié, 16 kötet, 3-6 lap. (1939.)

⁶⁵ KTÁL. Fond 576.,4 dosszié, 16 kötet, 1 lap. (1940.)

⁶⁶ KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 15 kötet, 1 lap. (1940.)

⁶⁷ KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 15 kötet, 3 lap. (1940.)

⁶⁸ KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 15 kötet, 8 lap. (1940.)

⁶⁹ KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 15 kötet, 9 lap. (1940.)

⁷⁰ KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 9 kötet, 1 lap. (1939.)

⁷¹ KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 9 kötet, 7 lap. (1939.)

⁷² KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 5 kötet, 3 lap. (1940.)

⁷³ KTÁL. Fond 576.,2 dosszié, 4 kötet, 4 lap. (1940.)

⁷⁴ KTÁL. Fond 576.,2 dosszié, 25 kötet, 1 lap. (1940.)

⁷⁵ KTÁL. Fond 576.,2 dosszié, 38 kötet, 1-8 lap. (1940.)

A dohánytermesztők megsegítése érdekében 1940 augusztusában petróleumutalványokat osztott ki.⁷⁶A feltárt dokumentumok, a körjegyzőségen belül csak Beregsom községről tartalmaznak információkat, melyekből kiderül, hogy a településen 285 ember részesült petróleum-utalványban.⁷⁷

A mezőgazdasági munkálatok mellett a női lakosság jelentős része foglalkozott fonással, szövással. Az Országos Magyar Házipari Szövetkezet a tevékenység ösztönzése érdekében kedvezményes pamutot osztott a len és kendertermelőknek.⁷⁸ A körjegyzőség vezetősége 1940. november 6-án felterjesztette a listát azokról, akik rendszeresen fonással, szövással foglalkoznak s kiket illet meg a támogatás. A listából kiderül, hogy Hetyenben 126, Zápszonyban 74, Beregsomban 62, Haranglábbon 34 fő foglalkozik rendszeresen fonással-szövással.⁷⁹

Érdekes megfigyelni, hogy míg Beregsomban többen élnek, mégis Hetyenben kétszer annyi asszony foglalkozott fonás-szövással.

1940. augusztus 30-ai második bécsi döntés értelmében Észak-Erdély ismét Magyarország része lett, melynek következtében többszázezer embert érintő menekült hullám vette kezdetét, a dél-erdélyi magyarok észak-Erdélybe tartottak, míg az észak-erdélyi románok dél-Erdélybe.

Az Országos Menekültügyi Hivatal kérésére különböző községekben is helyeztek el erdélyi menekülteket. 1941. januárjában 2 erdélyi menekültet Beregsomban szállásoltak el.⁸⁰ Az említett menekültek név szerint Péter György és Koppándy Sándor valószínűleg a nagyobb munkalehetőség és a jobb megélhetés reményében, 1941 májusában eltávozott Beregszász városába.⁸¹

1941-ben eljött az ideje az 1869-ben megkezdett népszámlálások folytatásának, a nyolcadik népszámlálás kezdetét 1941. január 31-re tűzték ki. A vizsgált körjegyzőségben is tervszerűen végrehajtották az adatok begyűjtését, összesítését. A számlálóbiztosok figyelmét felhívták, hogy gondosan figyeljenek oda a nemzetiségi kérdésre, főleg a zsidók esetében, és ha a megszámlált zsidónak tekinthető, meg kell tőlük kérdezni, hogy szülei, vagy nagyszülei is azok voltak-e.⁸²

1940. május 20-án sürgős levél érkezett a beregsomi körjegyzőségbe, melyben a főszolgabíró kéri a körjegyzőt adjon kimutatást a népszámlálási adatokról, melyben a

---

⁷⁶ KTÁL. Fond 576.,2 dosszié, 47 kötet, 20-21 lap. (1940.)

⁷⁷ KTÁL. Fond 576.,2 dosszié, 47 kötet, 27-33 lap. (1940.)

⁷⁸ KTÁL. Fond 576.,2 dosszié, 45 kötet, 1 lap. (1940.)

⁷⁹ KTÁL. Fond 576.,2 dosszié, 45 kötet, 3-7 lap. (1940.)

⁸⁰ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 256 kötet, 2 lap. (1941.)

⁸¹ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 256 kötet, 5 lap. (1941.)

⁸² KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 204 kötet, 1 lap. (1941.)

lakosságszám mellett fel legyen tüntetve a vallási és nemzetiségi összetétel is.⁸³ Május 22-én a körjegyző betérjesztette a kimutatást.⁸⁴

6. táblázat. Kimutatás az 1941-es népszámlálás nemzetiségi és vallási megoszlásának eredményeiről a Beregsomi Körjegyzőségben⁸⁵

Település		Beregsom	Hetyen	Harangláb	Zápszony
Lakosságszám		1232 (fő)	875 (fő)	523 (fő)	1071
Nemzetiségi összetétel	Magyar	1110 (89,8 %)	875 (100%)	521 (99,5 %)	1063 (99,2%)
	Rutén	122 (10,2%)			8 (0,8%)
	Tót			2 (0,5%)	
Vallási összetétel	Református	971 (78,7%)	810 (92,5%)	465 (89,1%)	873 (81,4%)
	Római Katolikus	70 (5,7%)	18 (2%)	29 (5,3%)	83 (7,7%)
	Görög Katolikus	156 (12,7%)	20 (2,3%)	12 (2,3%)	42 (4%)
	Izraelita	31 (2,6%)	19 (2,2%)	12 (2,3%)	67 (6,3%)
	Egyéb	4 (0,3%)	8 (1 %)	5 (1%)	6 (0,6%)

A táblázatból kiderül, hogy továbbra is Beregsom a körjegyzőség legnépesebb települése, s a betelepítéseknek köszönhetően itt él a legtöbb rutén nemzetiségű. A legtöbb izraelita vallású viszont Zápszonyban lakott.

1941. április 7-ai főszolgabírói rendelet értelmében Bereg Vármegye összes községében önkéntes tűzoltó-egyesületeket kellett szervezni, a meglévőket pedig átszervezni.⁸⁶ 1941. szeptember 16-ára sikerült átszervezni a beregsomi körjegyzőség községeinek a tűzoltó-egyesületeit, melyek alapszabályzatát 1941. október 4-én terjesztették be a járási főszolgabírónak.⁸⁷

1941. június 27-én Magyarország hadat üzent a Szovjetuniónak a náci Németország oldalán, aminek következtében aktív résztvevője lesz a II. világháborúnak. Ennek ellenére az élet nem állt meg, az állami szervek továbbra is aktívan figyeltek a gazdaságra, az emberek életszínvonalára. 1941. júliusában produktív új beruházások céljaira a gazdasági minisztérium

⁸³ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 204 kötet, 14 lap. (1941.)

⁸⁴ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 204 kötet, 15 lap. (1941.)

⁸⁵ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 204 kötet, 16 lap. (1941.)

⁸⁶ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 320 kötet, 1 lap. (1941.)

⁸⁷ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 320 kötet, 10-13 lap. (1941.)

mezőgazdasági hitelakciót hirdetett.⁸⁸ Fokozottan figyeltek a méhegészségügyre, 1941. július 12-én betiltották a virágzó gyümölcsfák permetezését.⁸⁹

Az 1940-es gyenge termésnek köszönhetően 1941-ben liszthiány mutatkozott az országban. Még 1941. márciusában összeírták azok számát, akik lisztellátásra szorultak. Az összeírásból kiderül, hogy a Beregsomi Körjegyzőség területén sok a rászoruló, szám szerint 2041-en.⁹⁰ A kellő lisztmennyiséget a főszolgabíró igyekezett kiutalni a települések számára. 1941. júliusára azonban a liszthiány csak fokozódott, aminek következtében Dr. Gulácsi Ferencz főszolgabíró elrendelte, hogy csak a nehéz testi munkások és családjaik részesülhetnek liszt és kenyérellátásban.⁹¹

A liszt mellett burgonyából is hiány mutatkozott. 1941. október 23-án a Gulácsi főszolgabíró felkérte a körjegyzőségek vezetőit, hogy jelentsék körjegyzőségeikben termelt-e elég burgonya, fedezi-e a közélélmézést és a vetőmagot, esetleg van-e többlet belőle.⁹² Október 29-ei válasz szerint a körjegyzőségben nem termelt elég burgonya, vetőmag egyáltalán nem lesz, feleslege senkinek sincs.⁹³ A hiány akkora méreteket öltött, hogy a körjegyző 1941. december 3-án Beregsom részére 8 tonna, Heteny részére 7 tonna, Harangláb részére 5 tonna, és Zápszony részére 14 tonna burgonyát igényelt.⁹⁴

A háború egyre nagyobb hatással volt az ország gazdaságára is. A honvédség növényi olaj biztosításának érdekében a Földművelési Minisztérium elrendelte az olajos magvak termesztésének népszerűsítését 1941. decemberében. December 7-én a földművelési miniszter délután 3-órakor felhívást intézett a gazdaközösség körében, melyet a beregsomi körjegyzőség területén is végighallgattak, emellett a református lelkészek és a falusi tanítók is szorgalmazták az olajos magvak termesztésének fontosságát.⁹⁵ A napraforgó vetőmagokat 1942. május 1-ig lehetett igényelni, akik nem igényeltek azok szójabab veteményezéssel is kiválthatták termesztési kötelezettségüket.⁹⁶ A háború okozta nehézségek ellenére az állam továbbra is igyekezett segíteni a gazdáknak, különböző vetőmag akciókat hirdetett,⁹⁷ kenyérgabonával segítette a kétkezi munkásokat,⁹⁸ s támogatta a szőlészeket, borsos gazdákat is.⁹⁹

Fontos volt a borászok támogatása is, mivel Beregsom abban az időben fontos bortermelő vidékként volt számon tartva. Központja a község szomszédságában található domb

---

⁸⁸ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 6 kötet, 4 lap. (1941.)

⁸⁹ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 6 kötet, 7 lap. (1941.)

⁹⁰ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 6 kötet, 17 lap. (1941.)

⁹¹ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 6 kötet, 18 lap. (1941.)

⁹² KTÁL. Fond 576.,2 dosszié, 99 kötet, 8 lap. (1941.)

⁹³ KTÁL. Fond 576.,2 dosszié, 99 kötet, 9 lap. (1941.)

⁹⁴ KTÁL. Fond 576.,2 dosszié, 99 kötet, 13 lap. (1941.)

⁹⁵ KTÁL. Fond 576.,2 dosszié, 99 kötet, 21 lap. (1941.)

⁹⁶ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 3 kötet, 10 lap. (1941.)

⁹⁷ KTÁL. Fond 576.,2 dosszié, 123 kötet, 1 lap. (1941.)

⁹⁸ KTÁL. Fond 576.,2 dosszié, 117 kötet, 4 lap. (1941.)

⁹⁹ KTÁL. Fond 576.,2 dosszié, 120 kötet, 1 lap. (1941.)

volt, melyet a falu lakói csak Somi-hegyként emlegettek. A kiterjedt szőlő és gyümölcsültetvényekre való tekintettel a főszolgabíró elrendelte a beregsomi hegyközség megalakítását 1942. szeptember 29-én.¹⁰⁰

A hegyközség alakuló közgyűlésére október 1-én került sor, melyen jelen voltak a falu előljárói a szőlő és gyümölcs ültetvényesek, boros gazdák. A megjelentek úgy határoztak, hogy a hegyközség elnöke Vitéz Ködöböcz Béla, a hegybíró Barkaszi József lett.¹⁰¹

A községek azonban igen nehéz anyagi helyzetben voltak, 1941-ben Beregsomnak 4000 pengő tartozása volt, melyet a háború és a rendkívül kedvezőtlen gazdasági helyzet miatt nem tudott visszafizetni, ezért a község előljárói 1941. november 21-én úgy határoztak, hogy valamelyik banktól felveszik az említett kölcsönt, s a gazdaság javulása után visszafizetik azt.¹⁰² Elképzeléseik nem váltak valóra, mivel 1942. decemberében a körjegyzőség mind a négy községe államháztartási hiányban szenvedett.¹⁰³

A viszontagságos idők ellenére 1941 októberében meghirdették az 1942-es évre a nyári napközi otthonok és nyaraltatási akciók költségeinek biztosítása programot, melynek értelmében a körjegyzőség nagyobb falvaiban Zápszonyban és Beregsomban, vagy csak Zápszonyban nyári napközi otthonokat kellett szervezni.¹⁰⁴ Azonban a beregsomi körjegyző nem javasolta az étkeztetési akció végrehajtását, mivel arra semmilyen összeg nem áll rendelkezésre.¹⁰⁵ Gulácsy főszolgabíró megnyugtatta a jegyző urat, hogy a Nép és Családvédelmi alapból a beregszászi járás 7000 pengőt kapott, melyből 420 pengő Zápszonyban jár.¹⁰⁶ A körjegyző ezután is elutasította az akció levezetését az élelmiszerek beszerezhetetlenségére hivatkozva,¹⁰⁷ ám végül a főszolgabíró erélyes fellépésének köszönhetően 1942. április 13-án megindult Zápszonyban a közétkeztetési akció.¹⁰⁸

1942-ben a háborús viszonyok ellenére tovább folytatódtak a vetőmagakciók, a lakosságot támogató intézkedések.

Az 1942-es év folyamán is fokozottan figyeltek a hatóságok a hadiárvák, hadirokkantak és hadiözvegyek élelmiszerekkel való ellátására.¹⁰⁹

A visszacsatolt körjegyzőségekben összeírták azokat az embereket, akik a csehszlovák éra alatt agykori és rokkantsági biztosításban volt részük, mivel a magyar társadalombiztosító

---

¹⁰⁰ KTÁL. Fond 576.,8 dosszié, 23 kötet, 1 lap. (1942.)

¹⁰¹ KTÁL. Fond 576.,8 dosszié, 23 kötet, 4 lap. (1942.)

¹⁰² KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 17 kötet, 4 lap. (1942.)

¹⁰³ KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 18 kötet, 2-7 lap. (1942.)

¹⁰⁴ KTÁL. Fond 576.,8 dosszié, 14 kötet, 1-3 lap. (1942.)

¹⁰⁵ KTÁL. Fond 576.,8 dosszié, 14 kötet, 4-7 lap. (1941.)

¹⁰⁶ KTÁL. Fond 576.,8 dosszié, 14 kötet, 9 lap. (1942.)

¹⁰⁷ KTÁL. Fond 576.,8 dosszié, 14 kötet, 10 lap. (1942.)

¹⁰⁸ KTÁL. Fond 576.,8 dosszié, 14 kötet, 13 lap. (1942.)

¹⁰⁹ KTÁL. Fond 576.,8 dosszié, 26 kötet, 4 lap. (1942.)

intézetek az érintettek jogait elismerték és segílyt folyósítottak számukra.¹¹⁰ A Beregsomi Körjegyzőség területéről 11 személynek volt rokkantsági és aggkori biztosítása.¹¹¹

1942. augusztus 14-én a Vitézi Rend - Tűzharcosok Nemzetvédelmi Keresztesek Nemzetvédelmi Egyesülete felhívást intézett az ország minden községének, hogy a belső rend megőrzése érdekében hozzanak létre helyi biztonságvédelmi szervezeteket.¹¹² 1942. október 25-én megalakultak a vizsgált körjegyzőség községeiben a bajtársi szolgálatok melynek parancsnoka Beregsomban Miklósi Ödön körjegyző volt, Hetyenben vitéz Lakatos Sándor helyi bírós, Zápszonyban Fehér Lajos, Haranglábbon Gerzsenyi György lett a szervezet parancsnoka.¹¹³

Beregsomban a bajtársi szolgálatot 15 személy alkotta.¹¹⁴

1941-42-ben a II. világháború hatalmas emberigénye miatt nagyon sok helyen elmaradtak a mezőgazdasági munkálatokkal, épp ezért 1942. április 1-én a Magyar Királyi Honvédelmi Miniszter az országos termelés fokozása érdekében felhatalmazta a leventegyeseleteket, hogy azon a helyen, ahol a mezőgazdasági munkálatok elmaradtak, és a munkaviszonyok érdekei azt feltétlenül megkívánják, a leventeképzést május 15-ig szüntessék be. 1942. április 30-i leveléből kiderült, hogy Somban is elmaradtak a mezőgazdasági munkálatok, és a körjegyző kérte Péter György hadnagytól, hogy a levente-foglalkozásokat csak a mezőgazdasági munkálatokban érdekelt leventékkel szíveskedjenek május 15-ig szüneteltetni. A hadnagy megengedte a leventefoglalkozások szüneteltetését, azonban a zsidó leventékre a rendelkezés nem vonatkozott, azoknak továbbra is részt kellett venni a foglalkozásokon.¹¹⁵ A leventék segítsége ellenére az 1942-es évben nehézkesen haladt a burgonya és tengeri betakarítása.¹¹⁶

A betakarítás mellett nem zajlott gördülékenyen a burgonya és a tengeri beszoigáltatása sem, a körjegyzőség összes településén akadtak olyan személyek, akik nem tettek eleget beszoigáltatási kötelezettségüknek.¹¹⁷ Ezen emberek, mint például a beregsomi Tarlóci Ferenc fellebbeztek a kukorica és burgonya beszoigáltatás magas mértéke ellen, indokuk szerint a viszontagságos időjárásnak köszönhetően olyan gyenge volt a termés, hogy a család számára sem elegendőek a megtermett javak.¹¹⁸ A hatóságok megértve a kialakult helyzetet sok esetben helyt adtak a fellebbezésnek.¹¹⁹

---

¹¹⁰ KTÁL. Fond 576.,3 dosszié, 106 kötet, 2 lap. (1942.)

¹¹¹ KTÁL. Fond 576.,3 dosszié, 106 kötet, 5 lap. (1942.)

¹¹² KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 4 kötet, 1 lap. (1942.)

¹¹³ KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 4 kötet, 2 lap. (1942.)

¹¹⁴ KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 4 kötet, 4 lap. (1942.)

¹¹⁵ KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 13 kötet, 7 lap. (1942.)

¹¹⁶ KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 23 kötet, 211 lap. (1942.)

¹¹⁷ KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 23 kötet, 210-220 lap. (1942.)

¹¹⁸ KTÁL. Fond 576.,8 dosszié, 27 kötet, 14-15 lap. (1942.)

¹¹⁹ KTÁL. Fond 576.,8 dosszié, 27 kötet, 9 lap. (1942.)

A Beregsomi körjegyzőség lakosságának úgy 1942-ben, mint a háború egész tartalma során rengeteg problémával kellett megküzdeni, mivel a háború viszontagságai mellett a természet is sújtotta a falu lakosságát. 1942 februárjában a nagy hótakaróval és a rettentő hideggel, majd a hó elolvadása után a belvíz elhárításával kellett megküzdeni a lakosoknak.¹²⁰ A belvízcsatornák kitakarítása után elhárították a körjegyzőség lakosai a belvízveszélyt.¹²¹

Ez év novemberében hastífusz járvány ütötte fel a fejét Somban és a környező falvakban.¹²² A viszontagságok ellenére vigasz volt az emberek számára, hogy mindig számíthattak az állam segítségére. 1942. november 3-án Bereg vármegye alispánja elrendelte Beregsom egész lakosságának 3 évestől 60 éves korig való beoltását, mellyel meg tudták fékezni a járvány további terjedését.¹²³

1943. júliusában a Magyar Királyi Államvasút miskolci kirendeltségének vezetője felkérte a körjegyzőségek vezetőit, hogy szolgáltatassanak be adatokat a vasútvonaltól számított 20 km-es körzetben található települések adatairól. Az állomásfőnököt az érdekelte, hogy hány ember él a településen, milyen nemzetiségűek, milyen vallású templom, és milyen iskolák találhatóak a községekben.¹²⁴ 1943. július 13-án a község előjárósága elküldte a kért kimutatást. A körjegyzőség négy falva közül Zápszony, Beregsom és Harangláb esett bele a 20 kilométeres körzetbe. A kimutatás szerint 1943-ban Beregsom lakossága 1290 fő, ebből 1124 magyar, 136 rutén és 29 zsidó. A községben egy református templom van, emellett 2 állami és egy felekezeti iskola működik. Zápszony lakossága 1080 fő volt, melyből 1032 fő magyar 48 fő zsidó. A faluban van 1 református-, 1 zsidó templom és egy állami iskola. Harangláb 530 fős népességéből 514 fő magyar, 16 fő zsidó. A községben egy református templom és egy állami iskola található.¹²⁵

A háború elhúzódásának következtében az ország gazdasági helyzete folyamatosan romlott. A királyi Földművelésügyi Minisztérium 1943.szeptember 16-AI rendelete értelmében a körjegyzőségeknek fokozottan gondoskodniuk kell, az apaállatok szállástakarmányáról mivel ebben az évben központilag ezt nem tudják biztosítani. A rendelet értelmében, ha más kiút nincs, meg kell adóztatni az anyaállattartókat, esetleg az abrakot el kell tőlük venni, mert fontosabb az apaállatok takarmányának a biztosítása.¹²⁶

---

¹²⁰ KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 27 kötet, 1 lap. (1942.)

¹²¹ KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 27 kötet, 2 lap. (1942.)

¹²² KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 27 kötet, 14 lap. (1942.)

¹²³ KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 27 kötet, 14 lap. (1942.)

¹²⁴ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 336 kötet, 1-4 lap. (1943.)

¹²⁵ KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 336 kötet, 5 lap. (1943.)

¹²⁶ KTÁL. Fond 576.,2 dosszié, 70 kötet, 6 lap. (1943.)

A Beregsomi Körjegyzőség vezetősége 1943. november 4-Ai jelentéséből kiderül, hogy csak Zápszony községben vannak ellátva az apaállatok megfelelő szállás és takarmánnyal. A többi községbeli apaállatok nincsenek ellátva.¹²⁷

A gazdasági nehézségeket bizonyítják a lakosság tűzifával,¹²⁸ korpával,¹²⁹ dughagymával való ellátásában mutatkozó egyéb hiányosságok is.¹³⁰

Bár 1944-ben tovább fokozódtak a viszontagságok, az állami szervek igyekeztek segíteni a lakosságot különböző szervezési tanácsokkal, utalványokkal-, segélyek kiutalásával.¹³¹

Katonaság, hadi jellegű kérdések

Az első bécsi döntést követően a Magyar Királyság a visszacsatolt területeken rögtön hozzáfogott a katonai célú intézkedésekhez. A Magyar Királyi Honvédelmi miniszter rendelete alapján, 1939-ben megkezdődött az 1918-ban születettek sorozása.¹³²

A Beregsomi körjegyzőség települései közül Beregsomban négy ifjú volt, aki 1918-ban született Hetyenben három, Zápszonyban szintén négy. Haranglábban nem volt 1918-ban született állításköteles.¹³³ A körjegyzőknek azt is be kellett jelenteni, hogy a besorozottak illetve azok szülei a cseh megszállás alatt milyen politikai párthoz tartoztak.¹³⁴

Az 1918-ban születettek sorozása mellett, 1939 novemberében a Honvédelmi Minisztérium elrendelte az 1901-1904-ben született hadkötelesek összeírását.¹³⁵ A kimutatás adatai szerint az említett időszakban a körjegyzőségben 97 fiú született: Haranglábban, Zápszonyban és Hetyenben egyformán 23, míg Beregsomban 28 fő.¹³⁶

A fősolgabíró 1939. november 2-i határozata értelmében a községi bírókat felmentették a katonai szolgálat alól.¹³⁷

A Honvédelmi Minisztérium további intézkedései közé tartozott a települések légmentésének a megszervezése.¹³⁸ A körjegyzőséghez tartozó községekben már 1939-ben megszervezték a légmentési alakulatokat. 1939 őszén az Országos légmentési Parancsnokság

---

¹²⁷ KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 70 kötet, 8 lap. (1943.)

¹²⁸ KTÁL. Fond 576., 4 dosszié, 11 kötet, 5 lap. (1943.)

¹²⁹ KTÁL. Fond 576., 4 dosszié, 39 kötet, 1-5 lap. (1943.)

¹³⁰ KTÁL. Fond 576., 4 dosszié, 57 kötet, 1 lap. (1943.)

¹³¹ KTÁL. Fond 576., 4 dosszié, 57 kötet, 2-11 lap. (1943.)

¹³² KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 3 kötet, 1 lap. (1939.)

¹³³ KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 3 kötet, 4-8 lap. (1939.)

¹³⁴ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 28 kötet, 1-2 lap. (1938.)

¹³⁵ KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 44 kötet, 1 lap. (1939.)

¹³⁶ KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 4 kötet, 7-14 lap. (1939.)

¹³⁷ KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 6 kötet, 6 lap. (1939.)

¹³⁸ KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 24 kötet, 2-3 lap. (1939.)

légvédelmi gyakorlatot rendelt el, melyet a beregszászi járásban is végrehajtottak.¹³⁹ A légoltalmi gyakorlat során a községek csapnivalóan teljesítették a köteleességüket. A főszolgabíró felkérte a körjegyzőségek vezetőit, hogy a következő gyakorlat idejére jól szervezzék meg az egységeket, és a gyakorlat folyamán fokozottan figyeljenek az elsötétítésre és a közlekedésre.¹⁴⁰ 1940. augusztus 18-án a körjegyző jelentése szerint a Beregsomi Körjegyzőség községeiben a légoltalmi egyesületek megszervezése befejeződött, a légvédelem szempontjából a szükséges lépéseket megtették.¹⁴¹

1940. június 24-én elkészült a légoltalmi szervek egészségügyi nyilvántartása, melyből kiderült, hogy hatósági légoltalmi egészségügyi mentőjárőrök felszerelése egyaránt hiányos mind a négy községben, a felállított mentőállomások nincsenek felszerelve és a lakosság a visszacsatolás óta nem vett részt légoltalmi kiképzésen. A légoltalmi szervek öt egységre oszlottak: tüzelői, császvédői, mentői, rendőri, és tűzoltói egységre, melyek a hét minden napján riadókészültségben álltak.¹⁴²

1939 elején a falvakban leventeegyesületeket hoztak létre, a járási katonai parancsnokság Beregsomban Ködöböcz Lajost és Ködöböcz Bálintot nevezet ki leventeoktatónak, akik 1939 májusának elején háromhetes leventeoktató tanfolyamon vettek részt Beregszászban. Csonkapapiból Buda József, Haranglábról Gerő Gyula, Zápszonyból Dávid József és Dávid Géza leventeoktatók vettek részt a tanfolyamon.¹⁴³ A magyar királyi belügyminiszter körrendelete értelmében a leventéket esősegélynyújtás alkalmazására is ki kellett képezni.¹⁴⁴

1939 márciusában a járási katonai parancsnokság elrendelte a levente könyvtárak átvizsgálását és az oda nem illő könyvek megsemmisítését, mert sok szerző a sorok között nemzetellenes és erkölcstelen mondatokat fogalmaz meg, melyek nemzetvédelmi szempontból erősen kifogásolhatók.¹⁴⁵

Korábban már volt róla szó, hogy a leventéket sokféle mezőgazdasági munkálatokra is felhasználták. 1942. március 30-án a leventéket bekapcsolták a selyemhernyó tenyésztésbe, mivel honvédelmi érdek volt, hogy a hadfelszerelési ipar részére a kellő mennyiségű selyemfonalat biztosítsák. Ennek elérésére be kellett kapcsolni a tenyésztésbe a leventéket. A földművelésügyi miniszter a leventék részére külön versenydíjat, jutalmat tűzött ki. Ezután utasították a leventeegyesületek vezetőit, hogy a kötelező foglalkozásokon kellőképpen

---

¹³⁹ KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 32 kötet, 2 lap. (1939.)

¹⁴⁰ KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 20 kötet, 1-15 lap. (1940.)

¹⁴¹ KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 32 kötet, 6 lap. (1940.)

¹⁴² KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 32 kötet, 9-12 lap. (1940.)

¹⁴³ KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 8 kötet, 1-4 lap. (1939.)

¹⁴⁴ KTÁL. Fond 576., 4 dosszié, 5 kötet, 1-3 lap. (1939.)

¹⁴⁵ KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 1 kötet, 4 lap. (1939.)

világosítsák fel a leventéket selyemhernyó tenyésztés honvédelmi fontosságáról, és buzdítsák őket a mozgalomban való részvételre. A selyemhernyó tenyésztése április 20-án kezdődött. A somi leventegyeselet 2200 pengő értékben természetett selyemhernyót, melyből rádiókészüléket vásároltak.¹⁴⁶

1939. december 27-én a főszolgabíró elrendelte a honvédelem érdekeit veszélyeztető szekták működésének a megszüntetését, továbbá kérte a körjegyző urakat jelentsék melyik szektahívót kell rendőri felügyelet alá helyezni.¹⁴⁷ Beregsomhoz tartozó Békássy - tanya a szombatisták, Zápszonyban baptisták tevékenykedtek¹⁴⁸. A szekták tevékenységét beszüntették, s a körjegyző javasolta a szekta vezetőjének Seszták Mihály Békássy- tanya lakosának, illetve Nagy Imre zápszonyi lakosnak az őrizetbe vételét.¹⁴⁹

A csehek, miután kivonultak a Kárpátaljai területről, visszaadták a hadsereg által igénybe vett lovak jelentős részét. A Magyar Királyi Földművelésügyi miniszter elrendelte a visszaadott lovak malleinezését, ami azt jelentette, hogy beoltották a malleinnek nevezett anyaggal a lovakat, s ezután kiderült róluk, hogy fertőzöttek-e „takonykórban” vagy sem.¹⁵⁰ A körjegyzőségeknek be kellett küldeni az adatokat a visszaadott és a vissza nem adott lovakról.¹⁵¹ A cseh hadsereg 96 lovat adott vissza a körjegyzőség lakosainak, ám 15 ló egykori gazdája hiába várta szeretett lovának visszatérését,¹⁵² e gazdákat az állam kártérítésben részesítette.¹⁵³

1940-ben már javában zajlott a II. világháború, s csak idő kérdése volt a Magyar Királyság háborúba való sodródása, a Német Birodalom szövetségeseiként. Még a háborúba való belépés előtt történtek szökések a hadseregből. Gábor Árpád, zápszonyi lakos 1940. augusztus 11-én Moholki községben istállószolgálatot végzett, s beosztását, a Magyar Királyi 3. honvédelmi határvadász őrsöt elhagyta, mivel véglegesen ki akarta vonni magát a katonai szolgálat alól. De nem sokáig tudott bujkálni az illető, mert 1940. augusztus 20-án el is kapták és 10 évi börtönbüntetésre ítélték.¹⁵⁴

1940 június-júliusában folyamatosan zajlott a behívójegyek kikézbésítése.¹⁵⁵ A sorozás az 1901-1917 között született férfiakat érintette.¹⁵⁶ Többen megpróbáltak különböző okokra

---

¹⁴⁶ KTÁL. Fond 576., 7 dosszié, 13 kötet, 16 lap. (1942.)

¹⁴⁷ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 5 kötet, 10 lap. (1940.)

¹⁴⁸ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 34 kötet, 4 lap. (1940.)

¹⁴⁹ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 5 kötet, 11 lap. (1940.)

¹⁵⁰ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 73 kötet, 2 lap. (1939.)

¹⁵¹ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 73 kötet, 6 lap. (1939.)

¹⁵² KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 73 kötet, 8 lap. (1939.)

¹⁵³ KTÁL. Fond 576., 6 dosszié, 26 kötet, 1-2 lap. (1940.)

¹⁵⁴ KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 15 kötet, 3 lap. (1940.)

¹⁵⁵ KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 20 kötet, 1-15 lap. (1940.)

¹⁵⁶ KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 31 kötet, 6 lap. (1941.)

hivatkozva elhalasztani a katonai szolgálataikat, ám ezek nagy részét az illetékes parancsnokságok visszautasították.¹⁵⁷ 1940 októberében megkezdődött az 1920-ban született állításkötelesek összeírása is.¹⁵⁸ A körjegyzőségből november 14-én felterjesztett kimutatásból kiderül, hogy Beregsomból 10, Haranglábról 5, Hetyenből 10 és Zápszonyból 4 sorkötelest írtak össze. 1941-ben összeírták az 1921-es születésű ifjakat, 1942-ben pedig az 1922-ben születetteket.¹⁵⁹

1941-ben megszűnt Mezőkaszonyban a fedezettési állomás, Gulácsy Ferenc főszolgabíró felhívta a Beregsomi körjegyzőség figyelmét, hogy van-e igény ló fedezettési állomás felállítására, s tudnak-e biztosítani a lovak ápolójának egy szobát. A fedezettési állomás költségeit is a körjegyzőségnek kellett biztosítania.¹⁶⁰ 1941. szeptember 22- ei körjegyzői válasz szerint, Beregsomban van lehetőség fedezettési állomás felállítására és a költségeit is tudnák biztosítani.¹⁶¹

1941. áprilisában a Különleges Ló átvételi Bizottság panaszt tett a Királyi Honvéd Kiegészítő Kirendeltségi Parancsnokságnál, hogy egyes települések nem küldtek kiegészítő jegyzéket a beszolgáltató lovak melle, továbbá az elhullott lovak helyett nem állítottak másat.¹⁶² A panaszlevél hatására a beregsomi körjegyző igyekezett új lovakat állíttatni az elhullottak helyett. Beregsomból 9 egyénnek hívták be a lovát ezek közül kettőt eladtak, melyek helyett újakat állítottak. Hetyenből 8 gazdának vitték el a lovát, melyek felét alkalmatlannak nyilvánították, helyettük már másnap újakat állított a körjegyző. Zápszony községből 6 ló lett behívva, helyettük nem kellett másat állítani, Békássy- tanya behívott öt lóva közül kettő helyett újat kellett állítani.¹⁶³ Minden évben megtörtént a lovak összeírása és osztályozása. 1942-ben október 10-én,¹⁶⁴ míg 1943-ban november 5-én volt a körjegyzőség lovainak osztályozása.¹⁶⁵ A háború anyagigényének kielégítése végett 1942 februárjában összeírták a községekben magánkézben fellelhető kerékpárok számát is.¹⁶⁶

A hatalom nagy figyelmet fordított a háborús sérültek kezelésére, s felhívta a körjegyzőségek figyelmét, hogy elsődleges feladatuk legyen a hadi-rokkantokról, - özvegyekről - árvákról való gondoskodás.¹⁶⁷ 1942-ben utazási kedvezményben részesítették a sebesülteket és azok családtagjait, legyenek azok az ország bármely területén.¹⁶⁸ Az intézkedések ellenére

¹⁵⁷ KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 20 kötet, 1-18 lap. (1940.)

¹⁵⁸ KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 36 kötet, 1 lap. (1940.)

¹⁵⁹ KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 43 kötet, 1-80 lap. (1941,1942.)

¹⁶⁰ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 252 kötet, 1 lap. (1941.)

¹⁶¹ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 252 kötet, 2 lap. (1941.)

¹⁶² KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 154 kötet, 1 lap. (1941.)

¹⁶³ KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 154 kötet, 17 lap. (1941.)

¹⁶⁴ KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 42 kötet, 1 lap. (1942.)

¹⁶⁵ KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 35 kötet, 2 lap. (1940.)

¹⁶⁶ KTÁL. Fond 576., 8 dosszié, 9 kötet, 3-4 lap. (1942.)

¹⁶⁷ KTÁL. Fond 576., 8 dosszié, 26 kötet, 4 lap. (1942.)

¹⁶⁸ KTÁL. Fond 576., 7 dosszié, 14 kötet, 15 lap. (1942.)

nem volt ritka, hogy a különböző tisztviselők türelmetlenül, lekezelően viselkedtek a bevonultak hozzátartozóival, pedig azok csak az őket illető segélyér folyamodtak. Ennek kiküszöbölése érdekében Gulácsy főszolgabíró felszólította a körjegyzőségeket, hogy tisztelettel és kellő odafigyeléssel fogadják a haza védőinek családtagjait, mert ha további panaszok fognak beérkezni e téren, megteszi a kelő intézkedéseket a körjegyzőségek vezetői ellen.¹⁶⁹

Az állam segítette a községi testnevelési alapokat is, mivel a leventegyeseletek jelentős költségvetési hiánnyal számoltak 1942 decemberében. A Beregsomi egyesület 406, a haranglábi 657, a hetenyi 271, míg a zápszonyi 522 pengő költségvetési hiánnyal zárta az 1942-es évet. Az egyesületek államsegélyt igényeltek a költségvetési hiány felszámolása érdekében.¹⁷⁰ A körjegyzőség területén közel 70 kerékpár volt, melyeket hadi célra fel lehetett használni.¹⁷¹ A katonai parancsnokság minden esetben kifizette az embereknek a katonai célokra igénybevett lovat, kerékpárt.¹⁷²

1944. október 28-án a szovjet csapatok bekebelezték Kárpátalját Beregsommal együtt, s csak ezután kezdődtek az igazán nagy megpróbáltatások az itt élő magyarság számára.¹⁷³ A község lakosai közül a II. világháborúban 19-en vesztették életüket. Az ő nevükkel tüntette fel a község az 1992-ben épített emlékművet, mellyel a község a tiszteletét szerette volna kifejezni az elhunytak hozzátartozóinak. A II. világháború áldozatai: Baksa Endre, Baksa Ferenc, Baksa Lajos, Balogh Ferenc, Barkaszi Bálint, Barkaszi Lajos, Barta Ernő, Barta Bálint, Biri Péter, Demjén Gyula, Demjén Lajos, Gerzsényi Ferenc, Hajdú Géza, Kelemen Sándor, Kondor János, Kódus Balázs, Nagy Lajos, Papp Sándor, Simon József, Tégh Mihály, Tuba Béni.¹⁷⁴

Következtetésként levonhatjuk, hogy a település lakosai számára igen nagy jelentőséggel bírtak a rendszerváltások. A csehszlovák hatalom állandó elnyomás alatt tartotta a lakosságot. A cseh és ruszin népesség betelepítése, az anyanyelv visszaszorítása igen csak megviselte az itt élő embereket-

Az anyaországhoz való visszacsatolást nagy meglepéssel fogadták a település lakosai. Az állami támogatások és szociális juttatások egy időre felvirágoztatták mind az egyházi, mind a lakossági életet, ám a II. világháború következtében a gazdaság igencsak megromlott, s a település újfent nehéz helyzetbe került. Ám a lakosság a felmerülő problémák

---

¹⁶⁹ KTÁL. Fond 576., 7 dosszié, 14 kötet, 40 lap. (1942.)

¹⁷⁰ KTÁL. Fond 576., 7 dosszié, 18 kötet, 29-36 lap. (1942.)

¹⁷¹ KTÁL. Fond 576., 8 dosszié, 9 kötet, 5-10 lap. (1942.)

¹⁷² KTÁL. Fond 576., 8 dosszié, 10 kötet, 1 lap. (1942.)

¹⁷³ Botlik József:... i.m. 365.o.

¹⁷⁴ A Somi Református egyház templomkertjében álló, 1991-ben felállított második világháborús emlékmű.

Dupka György: Emlékkönyv a Sztálinizmus Kárpátaljai Áldozatairól. (1944-1946), Ugvár-Budapest, Patent-INTERMIX. 1993, 23. o.

ellenére is bizakodó maradt, mivel erőt merítettek abból, hogy ismét az anyaország kötelékéhez tartozhattak.

Felhasznált forrás és irodalom

1. A Somi Református egyház templomkertjében álló, 1991-ben felállított második világháborús emlékmű.
2. Botlik József: *Közigazgatás és nemzetiségi politika Kárpátalján, I. Magyarok, ruszinok, csehek és ukránok 1918–45*, Nyíregyháza, 2005.
3. Botlik József – Dupka György: *Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján*, Intermix Kiadó, Ungvár – Budapest, 1993.
4. Dupka György: *Emlékkönyv a Sztálinizmus Kárpátaljai Áldozatairól. (1944–1946)*, Ungvár–Budapest, Patent–INTERMIX. 1993.
5. Móricz Kálmán: *Kárpátalja sorsfordulói*. Hatodik Síp Alapítvány, Budapest, 2001.
6. Rácz Árpád: *XX. századi portrék. In: Rubicon*, Akadémia Kiadó, 1994, V. évfolyam, 37. szám, 20. o.

7. Randolph L. BRAHAM, *A népirtás politikája. A Holocaust Magyarországon, I-II*, Budapest, Belvárosi, 1997.
8. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (későbbiekben –KTÁL). Fond 576., 1 dosszié, 93 kötet, 1 lap. (1939.)
9. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 93 kötet, 3 lap. (1939.)
10. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 93 kötet, 2 lap. (1939.)
11. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 93 kötet, 3 lap. (1939.)
12. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 43 kötet, 2 lap. (1939.)
13. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 43 kötet, 4 lap. (1939.)
14. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 43 kötet, 4 lap. (1939.)
15. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 1 kötet, 1 lap. (1939.)
16. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 36 kötet, 1 lap. (1939.)
17. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 36 kötet, 2-8 lap. (1939.)
18. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 74 kötet, 1 lap. (1939.)
19. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 74 kötet, 4 lap. (1939.)
20. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 74 kötet, 4 lap. (1939.)
21. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 78 kötet, 6 lap. (1939.)
22. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 78 kötet, 6 lap. (1939.)
23. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 4 kötet, 3 lap. (1942.)
24. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 323 kötet, 4 lap. (1942.)
25. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 118 kötet, 1-4 lap. (1939.)
26. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 118 kötet, 1-4 lap. (1939.)
27. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 1 kötet, 30-33 lap. (1939.)
28. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 1 kötet, 37 lap. (1939.)
29. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 50 kötet, 6 lap. (1939.)
30. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 2 kötet, 11 lap. (1939.)
31. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 2 kötet, 14 lap. (1939.)
32. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 2 kötet, 3 lap. (1939.)
33. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 2 kötet, 8 lap. (1939.)
34. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 29 kötet, 6 lap. (1939.)
35. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 49 kötet, 17 lap. (1939.)
36. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 3 kötet, 10 lap. (1941.)
37. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 336 kötet, 1-4 lap. (1943.)
38. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 336 kötet, 5 lap. (1943.)
39. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 49 kötet, 18 lap. (1939.)

40. KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 2 kötet, 11 lap. (1939.)
41. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 5 kötet, 10 lap. (1940.)
42. KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 5 kötet, 3 lap. (1940.)
43. KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 256 kötet, 2 lap. (1941.)
44. KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 256 kötet, 5 lap. (1941.)
45. KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 204 kötet, 1 lap. (1941.)
46. KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 204 kötet, 14 lap. (1941.)
47. KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 204 kötet, 15 lap. (1941.)
48. KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 204 kötet, 16 lap. (1941.)
49. KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 320 kötet, 1 lap. (1941.)
50. KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 320 kötet, 10-13 lap. (1941.)
51. KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 6 kötet, 4 lap. (1941.)
52. KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 6 kötet, 7 lap. (1941.)
53. KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 6 kötet, 17 lap. (1941.)
54. KTÁL. Fond 576.,1 dosszié, 6 kötet, 18 lap. (1941.)
55. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 34 kötet, 4 lap. (1940.)
56. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 5 kötet, 11 lap. (1940.)
57. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 73 kötet, 2 lap. (1939.)
58. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 73 kötet, 6 lap. (1939.)
59. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 73 kötet, 8 lap. (1939.)
60. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 252 kötet, 1 lap. (1941.)
61. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 252 kötet, 2 lap. (1941.)
62. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 154 kötet, 17 lap. (1941.)
63. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 28 kötet, 1-2 lap. (1938.)
64. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 77 kötet, 46 lap. (1938.)
65. KTÁL. Fond 576., 1 dosszié, 77 kötet, 46 lap. (1938.)
66. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 8 kötet, 3 lap. (1939.)
67. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 8 kötet, 3 lap. (1939.)
68. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 8 kötet, 5 lap. (1940.)
69. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 194 kötet, 4-8 lap. (1942.)
70. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 194 kötet, 8-9 lap. (1942.)
71. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 194 kötet, 9-10 lap. (1942.)
72. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 194 kötet, 11 lap. (1942.)
73. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 70 kötet, 3 lap. (1942.)
74. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 1 kötet, 7-8 lap. (1943.)

75. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 2 kötet, 1 lap. (1939.)
76. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 4 kötet, 4 lap. (1940.)
77. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 25 kötet, 1 lap. (1940.)
78. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 38 kötet, 1-8 lap. (1940.)
79. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 47 kötet, 20-21 lap. (1940.)
80. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 47 kötet, 27-33 lap. (1940.)
81. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 45 kötet, 1 lap. (1940.)
82. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 45 kötet, 3-7 lap. (1940.)
83. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 99 kötet, 8 lap. (1941.)
84. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 99 kötet, 9 lap. (1941.)
85. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 99 kötet, 13 lap. (1941.)
86. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 99 kötet, 21 lap. (1941.)
87. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 123 kötet, 1 lap. (1941.)
88. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 117 kötet, 4 lap. (1941.)
89. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 120 kötet, 1 lap. (1941.)
90. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 70 kötet, 6 lap. (1943.)
91. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 70 kötet, 8 lap. (1943.)
92. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 154 kötet, 1 lap. (1941.)
93. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 61 kötet, 1 lap. (1939.)
94. KTÁL. Fond 576., 2 dosszié, 127 kötet, 1-2 lap. (1941.)
95. KTÁL. Fond 576., 3 dosszié, 106 kötet, 1 lap. (1942.)
96. KTÁL. Fond 576., 3 dosszié, 106 kötet, 2-6 lap. (1942.)
97. KTÁL. Fond 576., 3 dosszié, 106 kötet, 2 lap. (1942.)
98. KTÁL. Fond 576., 3 dosszié, 106 kötet, 5 lap. (1942.)
99. KTÁL. Fond 576., 4 dosszié, 18 kötet, 1-6 lap. (1939-1940.)
100. KTÁL. Fond 576., 4 dosszié, 16 kötet, 3-6 lap. (1939.)
101. KTÁL. Fond 576., 4 dosszié, 16 kötet, 3-6 lap. (1939.)
102. KTÁL. Fond 576., 4 dosszié, 16 kötet, 1 lap. (1940.)
103. KTÁL. Fond 576., 4 dosszié, 11 kötet, 5 lap. (1943.)
104. KTÁL. Fond 576., 4 dosszié, 5 kötet, 1-3 lap. (1939.)
105. KTÁL. Fond 576., 4 dosszié, 39 kötet, 1-5 lap. (1943.)
106. KTÁL. Fond 576., 4 dosszié, 57 kötet, 1 lap. (1943.)
107. KTÁL. Fond 576., 4 dosszié, 57 kötet, 2-11 lap. (1943.)

108. KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 3 kötet, 1 lap. (1939.)
109. KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 3 kötet, 4-8 lap. (1939.)
110. KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 44 kötet, 1 lap. (1939.)
111. KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 4 kötet, 7-14 lap. (1939.)
112. KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 6 kötet, 6 lap. (1939.)
113. KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 24 kötet, 2-3 lap. (1939.)
114. KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 32 kötet, 2 lap. (1939.)
115. KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 20 kötet, 1-15 lap. (1940.)
116. KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 32 kötet, 6 lap. (1940.)
117. KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 32 kötet, 9-12 lap. (1940.)
118. KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 8 kötet, 1-4 lap. (1939.)
119. KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 15 kötet, 3 lap. (1940.)
120. KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 20 kötet, 1-15 lap. (1940.)
121. KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 31 kötet, 6 lap. (1941.)
122. KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 20 kötet, 1-18 lap. (1940.)
123. KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 36 kötet, 1 lap. (1940.)
124. KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 43 kötet, 1-80 lap. (1941,1942.)
125. KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 1 kötet, 4 lap. (1939.)
126. KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 42 kötet, 1 lap. (1942.)
127. KTÁL. Fond 576., 5 dosszié, 35 kötet, 2 lap. (1940.)
128. KTÁL. Fond 576., 6 dosszié, 9 kötet, 3 lap. (1939.)
129. KTÁL. Fond 576., 6 dosszié, 9 kötet, 4 lap. (1939.)
130. KTÁL. Fond 576., 6 dosszié, 26 kötet, 1-2 lap. (1940.)
131. KTÁL. Fond 576., 7 dosszié, 15 kötet, 1 lap. (1940.)
132. KTÁL. Fond 576., 7 dosszié, 15 kötet, 3 lap. (1940.)
133. KTÁL. Fond 576., 7 dosszié, 15 kötet, 8 lap. (1940.)
134. KTÁL. Fond 576., 7 dosszié, 15 kötet, 9 lap. (1940.)

135. KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 9 kötet, 1 lap. (1939.)
136. KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 9 kötet, 7 lap. (1939.)
137. KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 17 kötet, 4 lap. (1942.)
138. KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 18 kötet, 2-7 lap. (1942)
139. KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 4 kötet, 1 lap. (1942.)
140. KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 4 kötet, 2 lap. (1942.)
141. KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 4 kötet, 4 lap. (1942.)
142. KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 13 kötet, 7 lap. (1942.)
143. KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 23 kötet, 211 lap. (1942.)
144. KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 23 kötet, 210-220 lap. (1942.)
145. KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 27 kötet, 1 lap. (1942.)
146. KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 27 kötet, 2 lap. (1942.)
147. KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 27 kötet, 14 lap. (1942.)
148. KTÁL. Fond 576.,7 dosszié, 27 kötet, 14 lap. (1942.)
149. KTÁL. Fond 576., 7 dosszié, 13 kötet, 16 lap. (1942.)
150. KTÁL. Fond 576., 7 dosszié, 14 kötet, 15 lap. (1942.)
151. KTÁL. Fond 576., 7 dosszié, 14 kötet, 40 lap. (1942.)
152. KTÁL. Fond 576., 7 dosszié, 18 kötet, 29-36 lap. (1942.)
153. KTÁL. Fond 576., 8 dosszié, 29 kötet, 3 lap. (1942.)
154. KTÁL. Fond 576., 8 dosszié, 29 kötet, 6 lap. (1942.)
155. KTÁL. Fond 576., 8 dosszié, 29 kötet, 7 lap. (1942.)
156. KTÁL. Fond 576., 8 dosszié, 29 kötet, 10 lap. (1942.)
157. KTÁL. Fond 576.,8 dosszié, 23 kötet, 1 lap. (1942.)
158. KTÁL. Fond 576.,8 dosszié, 23 kötet, 4 lap. (1942.)
159. KTÁL. Fond 576.,8 dosszié, 14 kötet, 1-3 lap. (1942.)
160. KTÁL. Fond 576.,8 dosszié, 14 kötet, 4-7 lap. (1941.)
161. KTÁL. Fond 576.,8 dosszié, 14 kötet, 9 lap. (1942.)

162. KTÁL. Fond 576.,8 dosszié, 14 kötet, 10 lap. (1942.)
163. KTÁL. Fond 576.,8 dosszié, 14 kötet, 13 lap. (1942.)
164. KTÁL. Fond 576.,8 dosszié, 26 kötet, 4 lap. (1942.)
165. KTÁL. Fond 576.,8 dosszié, 27 kötet, 14-15 lap. (1942.)
166. KTÁL. Fond 576.,8 dosszié, 27 kötet, 9 lap. (1942.)
167. KTÁL. Fond 576., 8 dosszié, 9 kötet, 3-4 lap. (1942.)
168. KTÁL. Fond 576., 8 dosszié, 26 kötet, 4 lap. (1942.)
169. KTÁL. Fond 576., 8 dosszié, 9 kötet, 5-10 lap. (1942.)
170. KTÁL. Fond 576., 8 dosszié, 10 kötet, 1 lap. (1942.)